

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Русанова Г.М., к.е.н., с.н.с., Романкова О.М., магістрант
Полтавська державна аграрна академія*

У статті здійснено узагальнення теоретичних і методичних засад та проведена розробка практичних рекомендацій щодо інтенсифікації виробництва як стратегічного напрямку підвищення результативності аграрних підприємств в сучасних умовах розвитку сільського господарства.

The article summarizing the theoretical and methodological principles and developed the practical recommendations for intensification of production as a strategic direction of improving the performance of agricultural enterprises in today's agricultural development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку аграрних підприємств інтенсифікація виробництва є головним напрямом удосконалення їх діяльності і основним джерелом підвищення результативності та ефективності аграрної сфери, що забезпечує зміцнення економіки національного господарства в цілому.

Інтенсифікація виробництва, як важливий процес підвищення результативності повинна відбуватися на кожному аграрному підприємстві, незалежно від того, до якої форми власності воно належить. А відсутність єдиного підходу до сутності інтенсифікації виробництва, класифікації інтенсивних і екстенсивних факторів, показників кількісної оцінки рівня та динаміки інтенсифікації виробництва, механізму її планування і стимулювання стримує процес інтенсифікації економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що в останній час спостерігається значна зацікавленість з боку наукових шкіл і окремих вчених до проблем інтенсифікації сільськогосподарського виробництва в перехідних економіках. Значний внесок в розробку концептуальних положень проблеми зробили українські економісти-аграрники: В. Андрійчук, М. Вітков, П. Гайдуцький, Я. Гацура, О. Гудзинський, В. Горкавий, І. Дергач, І. Кириленко, П. Макаренко, Л. Мармуль, В. Месель-Веселяк, В. Олійник, П. Саблук, М. Світков та багато інших [1-10]. Однак щодо певних питань у науковій літературі відповіді неоднозначні, інколи суперечливі.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення теоретичних і методичних засад, розробка практичних рекомендацій щодо інтенсифікації виробництва як стратегічного напрямку підвищення результативності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою інтенсифікації виробництва аграрних підприємств є збільшення виходу високоякісної продукції в розрахунку на одиницю земельної площі або на одну голову худоби, а також підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Засобом розв'язання цієї проблеми є додаткові вкладення, що зумовлюють концентрацію уречевленої і живої праці на одній і тій самій земельній площі. У такому понятті інтенсифікації аграрного виробництва відображений її причинно-наслідковий зв'язок. Виходячи з цього, вивчення

досягнутого рівня інтенсифікації сільського господарства здійснюється у три етапи на основі системи показників. Залежно від економічного змісту це показники рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва, результату, ефективності інтенсифікації сільського господарства.

Як відомо, для характеристики рівня інтенсифікації аграрного виробництва використовують систему показників, які поділяють на 3 групи: 1) показники факторів (рівня) інтенсифікації; 2) результативні показники інтенсивності виробництва; 3) показники економічної ефективності інтенсифікації.

До першої групи належать такі узагальнюючі показники, як поточні витрати виробництва, вартість основних фондів сільськогосподарського призначення і оборотних засобів, затрати праці на одиницю земельної площі тощо. Крім того, до цієї групи належать часткові показники, зокрема кількість внесених добрив на одиницю площі посіву, вдосконалення структури посівних площ і поголів'я, щільність тварин на 1 га землі, питома вага поширення високоврожайних сортів сільськогосподарських культур і високопродуктивних порід тварин, прогресивних технологічних схем виробництва продукції тощо. У факторних показниках відображується досягнутий рівень інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Вони визначають, яку кількість засобів і праці вкладено в одиницю земельної площі.

Показники другої групи характеризують результати інтенсифікації. Вони визначають, скільки продукції одержано з одиниці тієї самої земельної площі. До них належать обсяг валової продукції з одиниці площі, врожайність культур, виробництво тваринницької продукції з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, продуктивність тварин тощо. Ці показники характеризують результативність аграрного виробництва та рівень інтенсивності використання землі.

Показники третьої групи дають уявлення про економічну доцільність затрат праці й матеріальних ресурсів. До них належать продуктивність праці, вихід валової продукції з розрахунку на 1 грн витрат виробництва, собівартість продукції, її фондомісткість, прибутковість та рентабельність виробництва окремих видів продукції, галузей в середньому і підприємства в цілому тощо.

За результатами аналізу вибіркової сукупності аграрних підприємств Полтавської області (30 господарств) встановлено, що їх факторіальні показники (вартість основних виробничих фондів, енергетичні потужності, рівень внесення мінеральних і органічних добрив) зростають, а результативні – знижуються (табл. 1).

Так, за період із 2007 р. по 2011 р. фондозабезпеченість підприємств зросла майже у півтора рази й становила у 2011 р. 2294 грн. При цьому річні витрати виробництва на 1 га сільськогосподарських угідь у досліджуваних підприємствах зросли з 2482 до 3447 грн, або на 38,9 %. У результаті впровадження механізації виробництва прямі затрати праці на 1 га сільськогосподарських угідь зменшилися з 32,4 люд.-год. у 2007 р. до 24,9 люд.-год. – у 2011 році. Проте негативним залишається той факт, що, не дивлячись на зростання рівня інтенсивності, спостерігається зниження економічної ефективності виробництва. Так, за досліджуваний період знизилися показники, що характеризують дохідність аграрного виробництва.

Рівень та ефективність інтенсифікації виробництва у досліджуваних аграрних підприємствах Полтавської області, 2007-2011 рр.

Показник	Роки					2011 р. у % до 2007 р.
	2007	2008	2009	2010	2011	
Припадає на 1 га сільськогосподарських угідь:						
- основних виробничих фондів, грн	1536	1376	1758	1775	2294	149,4
- енергетичних потужностей, к.с.	2,4	2,3	2,5	2,5	2,6	108,3
- витрат виробництва, грн	2482	2165	2695	2793	3447	138,9
- затрат праці, люд.-год	32,4	28,8	28,6	25,8	24,9	76,7
- внесення органічних добрив, т	1,0	1,3	1,0	1,7	1,2	120,0
- внесення мінеральних добрив, кг д.р.	23,2	23,1	23,5	27,7	31,9	137,5
Виручка від реалізації продукції – всього, тис. грн:	258671	241892	269403	293450	350997	135,7
- у т. ч. на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	2,7	2,5	2,9	3,0	3,6	133,3
- 1-го середньорічного працівника, тис. грн	67,2	68,7	80,5	92,3	116,6	173,7
- 1000 грн основних виробничих фондів, тис. грн	1,8	1,8	1,6	1,7	1,6	89,2
- 1000 грн. витрат виробництва, грн	1097	1142	1070	1064	1053	95,9
Прибуток – усього, тис. грн:	22905	30138	17513	17779	17546	76,6
- у т. ч. на 1 га сільськогосподарських угідь, грн	241	308	187	180	181	75,2
- 1-го середньорічного працівника, грн	5948	8557	5236	5589	5831	98,0
Рівень рентабельності, %	9,7	14,2	7,0	6,4	5,3	x

Дещо знизилась за досліджуваний період і окупність витрат. Якщо в 2007 р. на 1000 грн витрат було одержано 1097 грн виручки від реалізації продукції, в 2009 р. – 1070 грн, то в 2011 р. лише 1053 грн, або на 4,1 % менше порівняно з 2007 роком. Окрім того на 10,8 % знизилася фондовіддача виробництва продукції. Це вказує на те, що підвищення рівня забезпеченості аграрних підприємств основними виробничими фондами відбувалося в умовах зниження ефективності їх використання й відсутності чітко сформованої стратегії використання матеріально-технічної бази та інтенсифікації виробництва.

Вихід сільськогосподарського виробництва з критичного стану, його поступове відродження і забезпечення нарощування конкурентоспроможних продовольчих ресурсів країни можливі тільки на основі обґрунтування здійснення послідовної інтенсифікації всіх галузей аграрного сектора економіки

на інноваційній основі. У сучасних умовах цей напрям освоєння ринкових відносин має стати пріоритетним завданням державної аграрної політики.

Висновки. Таким чином, інтенсифікація є одним із найбільш важливих й ефективних засобів виходу галузі з критичного стану, відновлення соціально-економічного розвитку суспільного виробництва в аграрній сфері. Інтенсифікація сільського господарства – процес не новий, він сягає в глибину історії становлення та розвитку цієї визначальної галузі життєзабезпечення людської спільноти. Як соціально-економічна проблема інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, її теоретичні підвалини виникли кілька століть тому у зв'язку із стрімким нарощуванням народонаселення планети і необхідністю розширення використання земель для виробництва харчових продуктів.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. – Підручнк. – 2-е вид., доп. і перероблене. / В.Г. Андрійчук. – К.:КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Вітков М.С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку / М.С. Вітков // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 17-20.
3. Гацура Я.Т. Методологічні положення інтенсифікації аграрного виробництва на інноваційній основі / Я.Т. Гацура. // Економіка АПК. – 2001. – № 9. – С. 65-70.
4. Дергач І.В. Економічна сутність та напрямки розвитку інтенсифікації аграрного виробництва / І.В. Дергач // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 61-63.
5. Кириленко І.Г. Напрямки підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 68-72.
6. Макаренко П.М. Показники оцінки економічної стійкості аграрних підприємств / П.М. Макаренко, Л.О.Чіп // АгроСвіт. – 2008. – № 24. – С. 34-37.
7. Месель-Веселяк В.Я. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2007. – № 12. – С. 8-14.
8. Олійник В.О. Необхідність та умови розширеного відтворення в сільському господарстві України / В.О. Олійник // Економіка АПК. – 2005. – № 4. – С. 31-35.
9. Саблук П.Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні. / П.Т. Саблук. Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 3-16.
10. Світков М.С. До теоретичних і методологічних засад інтенсифікації аграрного виробництва / М.С. Світков // Економіка АПК. – 2004. – № 11 – С. 33-37.

Рецензент: д.е.н., професор Махмудов Х.З.

УДК 65.011.331

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Савчук Л.І., к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

Розглядаються проблеми забезпечення підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства як важливого чинника прискорення його соціально-економічного розвитку. Досліджується зростаюча роль інтелектуалізації виробництва, використання нематеріальних активів в сучасній економіці. Ставляться проблеми активізації людського чинника в організаційно-економічному розвитку підприємств та шляхи їх розв'язання.